

НАПРЯМ 3. КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Кернякевич-Танасійчук Ю.В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри трудового, екологічного та аграрного права
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

МЕТА РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Оскільки на стадії реалізації відбувається втілення в життя кримінально-виконавчої політики України, закріпленої на рівні кримінально-виконавчого законодавства, то апріорі метою реалізації кримінально-виконавчої політики є визначена у ч. 1 ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України мета кримінально-виконавчого законодавства.

Автори навчального посібника «Кримінально-виконавче право України [У схемах та таблицях]» за загальною редакцією професора В. І. Олефіра та професора О. Г. Колба графічно зобразили мету кримінально-виконавчого законодавства шляхом виділення її чотирьох структурних частин:

- 1) регламентацію порядку і умов виконання та відбування кримінальних покарань з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави;
- 2) створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених;
- 3) запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами;
- 4) запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими [1, с. 35].

У рамках дослідження реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань К. В. Муравйов обґрунтовує, що ключовою метою її реалізації є забезпечення ефективної діяльності зазначених соціально-правових інститутів в межах кримінально-виконавчої системи через: а) захист інтересів особистості, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених; б) запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами; в) запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими [2, с. 24].

Безпосередньо у ч. 1 ст. 1 Кримінально-виконавчого кодексу України закріплено, що кримінально-виконавче законодавство України регламентує порядок і

умови виконання та відбування кримінальних покарань з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими. Як влучно підкреслює І. С. Яковець, у наведеному законодавчому формулюванні вбачається орієнтування процесу виконання кримінальних покарань (а точніше – його порядку) на забезпечення досягнення лише основної цілі кримінальної відповідальності – захисту інтересів особи, суспільства і держави, а також визначення цілей, які являють собою засоби досягнення названої мети: створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими [3, с. 116].

При цьому кінцевими цілями процесу виконання кримінальних покарань є не безумовне досягнення виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню ними нових правопорушень, а виключно запровадження певних сприятливих обставин, чинників, які забезпечують чи полегшують отримання вказаних результатів. Це відповідає й визнанням у світі підходам до процесу виконання покарань та дозволяє поєднати наявні у кримінально-виконавчому праві та практиці дві основні концепції – каральну та виправну [3, с. 117].

У підсумку названі цілі у поєднанні з метою безпосереднього виконання покарання – реалізацією кари – виступають суттєвими ознаками цього процесу [3, с. 117].

Тому не варто забувати про кару, яка, будучи метою покарання, також виступає метою реалізації кримінально-виконавчої політики. Як зазначав В. С. Прохоров, за своєю сутністю покарання є цілеспрямованою карою [4, с. 129].

Є. І. Огородник, метою реалізації кримінально-виконавчої політики називає передбачувані та бажані для усього суспільства результати здійснення цієї політики (на феноменологічному рівні – виправлення та ресоціалізація засуджених) [5, с. 14], звужуючи зміст мети як складової частини реалізації кримінально-виконавчої політики.

Водночас цілком допустимим є акцентування уваги на виправленні та ресоціалізації засуджених (правильніше створенні умов для виправлення і ресоціалізації засуджених) як одній з цілей кримінально-виконавчої політики.

Такий висновок нам вдалося зробити на основі аналізу нормативних визначень понять: виправлення, під яким розуміється процес позитивних змін,

які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки, та ресоціалізації свідомого – відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві. Тому, як нам видається, ресоціалізація, необхідною умовою якої є виправлення засудженого, одночасно виступає запорукою досягнення основної цілі кримінальної відповідальності – захисту інтересів особи, суспільства і держави.

Крім того законодавче закріплення відповідної норми у Загальній частині (Розділі I «Загальні положення») Кримінально-виконавчого кодексу України на рівні окремої статті 6 «Виправлення і ресоціалізація засуджених та їх основні засоби» свідчить про ключову роль інституту виправлення та ресоціалізації в системі кримінально-виконавчого права та кримінально-виконавчої політики України.

Список використаних джерел:

1. Кримінально-виконавче право України [У схемах та таблицях]: Навч. посібник / За заг. ред. проф. В. І. Олефіра та проф. О. Г. Колба. / [Олефір В. І., Колб О. Г., Рогатинська Н. З., Ткачук В. Є., Банах С. В.]. – Київ, 2016. – 264 с.
2. Муравйов К. В. Адміністративно-правове забезпечення реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань: автореф. дис. ... доктора юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / К. В. Муравйов; Міжрегіональна Академія управління персоналом. – К., 2017. – 39 с.
3. Яковець І. С. Теоретичні та прикладні засади оптимізації процесу виконання кримінальних покарань: монографія / І. С. Яковець. – Х.: Право, 2013. – 392 с.
4. Прохоров В. С. Преступление и ответственность: монографія / В. С. Прохоров. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1984. – 136 с.
5. Огородник Є. І. Механізм реалізації кримінально-виконавчої політики України та її реформування на сучасному етапі: дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право» / Є. І. Огородник; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2017. – 215 с.